

องค์ความรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องมือจับสัตว์ป่า
บริเวณป่า อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

Folk Wisdom of Using Hunting Tools to Catch Wild Animals
in The Forests of Phrom Khiri District, Nakhon Si Thammarat Province

เมธิรา ไกรนที* ศรีสุดา ไชยวิจารณ์ และเดโช แชน้ำแก้ว
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Maytira Krainatee*, Srisuda Chaivijarn and Daycho Khaenamkhaew
Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้และความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านเครื่องมือจับสัตว์ป่า บริเวณป่า อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์จากปราชญ์ชาวบ้านและลูกหลานผู้ที่มีการใช้ประโยชน์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยพบว่า สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าในอำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความหลากหลาย และนำมาซึ่งการมีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้เครื่องมือจับสัตว์ป่าที่หลากหลาย โดยขึ้นอยู่กับชนิดของสัตว์ และผู้วิจัยนำเสนอด้วยเครื่องมือในการจับสัตว์ป่า ดังนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เครื่องมือในการจับนก ประกอบด้วย การดักนกแบบใช้กรงต่อแบบไม้ใช้เรียว การดักนกแบบใช้กรงต่อแบบใช้เรียว การดักนกแบบดักคลิก และการดักกวน ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์ โดยวิธีการดักบริเวณขาของสัตว์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์ โดยวิธีการดักบริเวณคอของสัตว์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์ โดยวิธีการดักขุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์ โดยวิธีการใช้ไถ่แก้ว และภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์ โดยวิธีการใช้พรหม 4 หน้า

คำสำคัญ : ความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านเครื่องมือจับสัตว์ป่า, เครื่องมือจับสัตว์ป่า

Abstract

This research aims to 1) study and collect the folk wisdom and the variety of tools used for hunting wild animals in the forests of Phrom Khiri District, Nakhon Si Thammarat Province. The research was quantitative research. Data was collected by using the observation method and by interviewing sage villagers and descendants of animal hunters who make their living by hunting and pass on this knowledge.

The research shows that there are various types of wild animals living in the forests of Phrom Khiri District, Nakhon Si Thammarat Province. Hunting of various types of wild animals requires various hunting tools. The hunting tools are divided into 6 groups depending on types of wild animals. The first group of hunting tools is bird traps. There are 4 kinds of hunting tools to trap birds: a) a Bird Trap Cage with Reaw which are sharpened bamboo sticks; b) a Bird Trap Cage without Reaw; c) Duk Cluk Bird Trap; and d) a Net Bird Trap. The second group is used in catching wild animals by trapping their legs. The third group is used in catching wild animals by trapping their necks. The fourth group is used in catching wild animals by trapping method called Duk Chud. The fifth group is used in catching wild animals by trapping method called AiKaew. Finally, the sixth group is used in catching wild animals by trapping method called Phrom Si Na.

Keyword : Folk wisdom of various types of hunting tools used in catching wild animals,
Hunting tools used in trapping wild animals

บทนำ

การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอดีตที่ยังไม่มีความเจริญก้าวหน้ามากนัก ยังไม่มีระบบการค้าขาย การพึ่งพาตลาด เป็นยุคที่มนุษย์แสวงหาปัจจัยสี่จากธรรมชาติเป็นหลัก ซึ่งในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ประเด็นที่มีความสำคัญ คือ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยมนุษย์เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแล อนุรักษ์ควบคู่กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติ โดยเฉพาะการนำทรัพยากรจากธรรมชาติมาเป็นอาหารเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด ทั้งอาหารที่ได้มาจากการล่าสัตว์ การเก็บหาพืชผัก การบริโภคน้ำจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เป็นต้น เหล่านี้ ล้วนถือเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มนุษย์มีการคิดค้นเครื่องมือวิธีการ การสังเกต การเรียนรู้ธรรมชาติ และมีความแตกต่างกันในแต่ละบริบทพื้นที่ และนับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากการคิดค้น การแก้ปัญหา การปรับตัวของผู้คน โดยเฉพาะ ในกรณีของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ทั้งสัตว์ป่า พืชผักผลไม้ บุคคลเหล่านี้ล้วนมีองค์ความรู้ที่มีการคิดค้นมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยเฉพาะองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับเครื่องมือในการจับสัตว์ป่า ซึ่งการที่พื้นที่บริเวณป่ามีความหลากหลายของชนิดหรือประเภทของสัตว์ป่า ก็จะนำมาซึ่งความหลากหลายขององค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องมือในการจับสัตว์ป่าที่จะต้องให้ความสำคัญในการศึกษารวบรวม การถ่ายทอด เพื่อให้เข้าใจถึงวิธีการที่บรรพบุรุษได้มีการคิดค้นเครื่องมือประเภทต่างๆ มาใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่มีความแตกต่างกับการจับสัตว์ในปัจจุบัน ที่อาจมีการจับสัตว์โดยมีวัตถุประสงค์ที่มีความเปลี่ยนแปลงไป โดยในอดีต เน้นการจับสัตว์เพื่อการดำรงชีวิต การบริโภค แต่ในปัจจุบันมีการล่าสัตว์เพื่อการบริโภคและการจำหน่าย อาจจะมีการละเลยและไม่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติ มีการจับสัตว์ป่าแบบทำลายล้าง หรือการจับเพื่อนำมาขายให้เกิดผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ การจับสัตว์ในลักษณะที่ผิดวิธีการที่ถ่ายทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษารวบรวมองค์ความรู้ ความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านเครื่องมือจับสัตว์ป่า บริเวณป่า อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของสัตว์ป่า เพื่อนำมาสู่การรับรู้ การทำความเข้าใจและการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถทำให้คนมีชีวิตอยู่รอดโดยการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน และการไม่ทำลายล้าง แต่มีการถ่ายทอดให้ภูมิปัญญาดังกล่าว ให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการจับสัตว์ป่าได้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะนำมาสู่การอนุรักษ์หรือการใช้ประโยชน์ในลักษณะของความยั่งยืน สามารถทดแทนภูมิปัญญาและทรัพยากรไปยังบุคคลรุ่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้ ความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านเครื่องมือจับสัตว์ป่า บริเวณป่า อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารวบรวมองค์ความรู้ ความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านเครื่องมือจับสัตว์ป่า บริเวณป่า อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้านผู้คิดค้น มีองค์ความรู้และสืบทอดภูมิปัญญาด้านการทำเครื่องมือจับสัตว์ป่า ในพื้นที่ป่า และลูกหลานผู้ที่มีการใช้ประโยชน์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเครื่องมือจับสัตว์ป่า ในพื้นที่ป่า บ้านปลายอวนล่าง หมู่ที่ 5 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยคณะผู้วิจัยอาศัยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive selection)

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสังเกตของนักวิจัย และผู้ช่วยนักวิจัย โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์และจำแนกชนิดและจำนวนของภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับเครื่องมือจับสัตว์ป่าในพื้นที่เขาและป่า และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาเครื่องมือจับสัตว์ป่าในพื้นที่เขาและป่า ประกอบด้วย ประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์ป่าแต่ละประเภท วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประดิษฐ์เครื่องมือ ขั้นตอนในการประดิษฐ์ ขั้นตอน/วิธีการในการใช้เครื่องมือแต่ละประเภท เทคนิคในการประดิษฐ์เครื่องมือ เทคนิคในการใช้เครื่องมือ ลักษณะของภูมิปัญญา กระบวนการผลิตภูมิปัญญา การประยุกต์ใช้ประโยชน์ การสืบทอด ข้อสังเกต และข้อพึงระวังหรือข้อห้ามในการใช้เครื่องมือ และการจับสัตว์ป่าแต่ละประเภทโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และจากการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้เครื่องมือโดยการสังเกต การลงมือทำเองของนักวิจัยบางส่วน การบันทึกเสียงและการบันทึกภาพ เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์จัดข้อมูลให้เป็นระบบ นำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งการนำข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ อภิปรายผล สรุปผลการดำเนินการวิจัย พร้อมข้อเสนอแนะ และจัดทำเป็นรูปเล่มเสนอต่อแหล่งทุน นักวิชาการ และผู้ที่สนใจ และการจัดทำบทเรียนท้องถิ่นเพื่อเป็นการถ่ายทอดผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมายและต่อสาธารณชน และการสืบทอดภูมิปัญญาด้านเครื่องมือจับสัตว์สัตว์ป่า และการจัดการทรัพยากรบริเวณป่า อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราชให้มีความยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษา “องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องมือจับสัตว์ป่า บริเวณป่า อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่าการที่สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าในอำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความหลากหลาย นำมาซึ่งการมีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้เครื่องมือจับสัตว์ป่าที่หลากหลาย โดยขึ้นอยู่กับชนิดของสัตว์ โดยเครื่องมือในการจับสัตว์ป่า สามารถแบ่งออกตามชนิดของสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่า ประกอบด้วย สัตว์ป่าหลากหลายชนิด เช่น เม่น (อีแก่) หมูป่า (หมูเถื่อน) กระเจิง เก้ง (ควาน) เลียงผา (กู่รา) นก (บางชนิด) ค่าง ลิงเสน (ไ้เสน) กระรอก ไก่ป่า (ไก่เถื่อน) มุส (มุสหอม, มุสเล็ก, มุสปล้อง, มุสแย้ว, มุสหน้าหมา) และมิงคว่า หมูขอ สมเสร็จ เลียงผาชะนี และเสือ แต่สัตว์เหล่านี้จะไม่เป็นที่นิยมในการล่าและโดยเฉพาะในปัจจุบัน ก็ไม่มีการล่าสัตว์เหล่านี้ โดยเฉพาะสัตว์ที่ถูกจัดให้อยู่ในประเภทของสัตว์ป่าคุ้มครองหรือสัตว์ป่าที่ต้องสงวน อนุรักษ์ และสัตว์แต่ละชนิดที่มีความหลากหลายที่อาศัยอยู่ในป่า จะนำมาซึ่ง การมีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้เครื่องมือจับสัตว์ป่าที่หลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับชนิดของสัตว์ โดยปราชญ์ชาวบ้านล้วนแล้วแต่มีภูมิปัญญาที่นำมาใช้ในการจับสัตว์ ประกอบด้วย

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เครื่องมือในการจับนก ในการจับหรือที่เรียกว่า การดักนก มีวิธีการประกอบด้วย

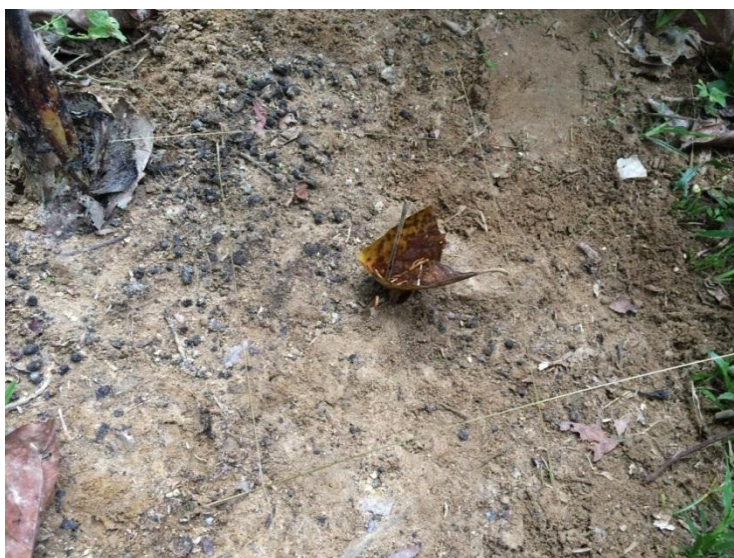
1) การดักนกแบบใช้กรงต่อแบบไม่ใช่เรียว เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดักนก โดยการใช้กรงนกในการต้อนก หรือเรียกว่า การยับ ซึ่งเป็นวิธีการดักนกที่สามารถใช้ในการดักนกได้ทุกประเภท ซึ่งผู้ที่ทำการต้อนกจะต้องมีความเชี่ยวชาญในการฟังเสียงของนก โดยนกที่อยู่ในกรงต่อจะต้องเป็นนกชนิดเดียวกันกับนกที่ต้องการจะต่อ และเมื่อมีการสังเกต ได้ยินเสียง ของนกที่ต้องการในบริเวณใดบริเวณหนึ่ง มีความมั่นใจว่า มีนกชนิดดังกล่าว อาศัยหรือบินอยู่ในบริเวณนั้นก็จะทำการเลือกหรือหาทำเล ซึ่งเป็นต้นไม้ที่มีขนาดพอดีเหมาะสมสำหรับแขวนกรงนกต่อ และทำการเปิดปากกรงนกต่อ เพื่อให้นกที่ต้องการจะต่อบินลงมายังบริเวณกรงยับ และผู้ที่ต้อนกจะต้องนั่งรออยู่ใกล้บริเวณที่ดักนก จนกว่าจะมีนกบินลงมายังบริเวณกรงต่อ หลังจากที่ได้ยินเสียงร้องของนกชนิดเดียวกันที่อยู่ในกรงต่อ ซึ่งนกจะบินมาอยู่บริเวณด้านบนของกรงต่อ เพื่อเข้าใกล้นกที่อยู่ในกรงต่อมากที่สุด และทำให้เมื่อขาของนก เหยียบลงบนกรงต่อ บริเวณส่วนที่มีการออกแบบเพื่อให้มีการยับหรือปิดลงมาทับตัวนก กรงต่อก็จะทำการยับหรือปิดลงมาทับตัวนก ทำให้นกไม่สามารถบินหนีออกไปจากกรงต่อ และผู้ที่ทำการดักนกก็ต้องรีบเข้ามานำนกออกมาจากกรงยับดังภาพ

2) การดักนกแบบใช้กรงต่อแบบใช้เรียว เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดักนก โดยการใช้กรงนกในการต่อกันเช่นเดียวกับวิธีการดักนกวิธีที่ 1 และมักจะใช้ดักนกที่ชอบมากินผลไม้ โดยในการดักนกในลักษณะที่ 2 มีการใช้อุปกรณ์เสริมเพิ่มเข้ามา คือ การใช้เรียว หรือเรียกว่า เรียวดักนก โดยมีลักษณะเป็นเส้นเล็กๆ ใช้ไม้ไผ่มาเหลาให้มีขนาดเรียวเล็กบริเวณปลาย และใช้ยางพาราผสมกาว หรือใช้ยางอ้อ (ยางของต้นอ้อหรือยางซี่อ้อ ซึ่งเป็ยยางของเถาวัลย์ชนิดหนึ่ง) มาทาไว้ที่เรียว เพื่อให้เรียวมีความเหนียว ถือว่าการดักนกวิธีนี้เป็นการใช้อุปกรณ์เสริมที่ทำให้ผู้ดักนกมีความมั่นใจในการดักนกมากกว่าวิธีที่ 1 และเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้การดักนกประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ดังภาพ

3) การดักนกแบบดักคลิก เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดักนกที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น นกที่มีการหากินบนดิน กินหนอน กินไส้เดือนหรือกินแมลง เช่น นกบินหลา นกเต็นหรือนกกกระเต็น โดยอุปกรณ์ที่ใช้ในการดักนกวิธีนี้ ประกอบด้วย เรียว เขี้ยวหล่อ เช่น หนอน หนอนนก ไส้เดือน ซึ่งต้องนำเหยื่อมาเสียบไว้กับไม้ และมีวิธีในการดัก คือ ผู้ที่จะดักนก จะต้องเลือกทำเลที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็นวิธีการดักนกที่ทำบนพื้นดินที่มีหญ้าปกคลุม โดยผู้ที่ดักนกจะทำการเปิดหญ้าและหน้าดินให้เป็นพื้นที่โล่งเตียน และนำเหยื่อหล่อที่เสียบไว้กับไม้มาปักไว้บนดินบริเวณนั้น และนำเรียวมาปักลงบนดินในลักษณะของการปักล้อมรอบเหยื่อหล่อ หลังจากนั้น ผู้ที่ดักนกจะต้องนั่งแอบอยู่ในบริเวณใกล้เคียงเพื่อส่งเสียงหล่อเพื่อให้นกลงมาบริเวณที่เตรียมไว้ เพื่อลงมากินเหยื่อและติดเรียวที่ปักไว้โดยรอบ ดังภาพ

4) การดักอวน เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดักนกอีกวิธีหนึ่ง โดยส่วนใหญ่จะใช้ในการดักนกที่กินลูกไทร หรือนกที่กินผลไม้ ที่จะต้องประกอบด้วย คนดักนก จำนวน 2 คน เพื่อจับอวนคนละข้าง และเป็นการดักที่จะต้องให้นักที่บินผ่านอวน ตกลงไปในเปเลหรือร่อง และไม่สามารถบินออกมาจากอวน ดังภาพ

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์ โดยวิธีการดักบริเวณขาของสัตว์ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้เครื่องมือในการจับหรือดักหนูป่าและสัตว์อื่นๆ เช่น ชะมด (มูสัง) เม่น นิ่ม กระเจง เก้ง เลียงผา หมีขอ และเสือ โดยการจับสัตว์ในสมัยอดีตจะใช้ในการดักหรือจับบริเวณขาของสัตว์ หรือเรียกว่า การดักตีน และใช้เครื่องมือในการดักที่เรียกว่า “แร้วดักขา หรือแร้วดักตีน” ดังภาพ

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์ โดยวิธีการดักบริเวณคอของสัตว์ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการจับสัตว์ โดยวิธีการดักหรือจับบริเวณคอของสัตว์ หรือที่ชาวบ้าน เรียกว่า การดักคอ เป็นการใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “แร้วคอ” ใช้ในการดักสัตว์ที่มากินผลไม้หรือจับหนูป่า (หนูเถื่อน) ชะมด (มูสัง) นิ่ม กระเจง เก้ง เลียงผา หมีขอ เสือ และเม่นไพร (อีแก่) และมีรูปแบบในการทำ 3 รูปแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ที่จะทำการจับสัตว์หรือดักสัตว์ ดังภาพ

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์ โดยวิธีการดักชุด เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้เครื่องมือในการจับสัตว์ โดยวิธีการดักชุด มักจะใช้ในการดักอีแก่หรือเม่นไพร ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดักสัตว์อีกประเภท โดยในการวางจะต้องวางเครื่องมือให้รูของชุดดักตรงทางเดินของสัตว์ คือ อีแก่ (เม่นไพร) โดยเมื่อตัวเม่นติดเข้าไปในเครื่องมือดักชุด แล้วก็จะเดินไปข้างหน้าไปเรื่อยๆ จนถึงปลายของเครื่องมือดักชุด ที่มีหวายถักจนปิดปลาย ทำให้เม่นเดินกลับ แต่เมื่อเดินกลับจนจะชี้ทำให้ตัวติดอยู่ในเครื่องมือจนไม่สามารถออกมาได้

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์ โดยวิธีการใช้อั้วแก้ว เป็นวิธีการที่ใช้ในการดักสัตว์ เช่น กระรอก กระแต หนู อีจ๋อน (กระรอกดินหรือกระรอกใหญ่) ซึ่งในการดักโดยใช้อั้วแก้ว จะต้องวางให้อั้วแก้ว โผล่ออกมาเลยกิ่งไม้ เนื่องจากสัตว์ เช่น กระรอก จะได้ไต่มากินเหยื่อบนกระบอกไม้ไผ่ ดังภาพ

6. ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์ โดยวิธีการใช้พรหม 4 หน้า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการดักไก่ป่าหรือไก่เถื่อน ซึ่งต้องทำให้มีลักษณะเป็นบ่วงรูป และนำเหยื่อล่อมาใส่ไว้ในกะลา หากไก่ป่าเดินผ่านมา มาจิกอาหารหรือเหยื่อล่อ คอของไก่ก็จะติดบ่วงที่ดักไว้ และในการวางกะลาหรือพรหม 4 หน้า นั้น ซึ่งจะต้องยึดให้กะลาติดไว้กับดิน เพื่อไม่ให้ไก่สามารถลากกะลาออกไปได้ ในขณะที่ไก่ติดบ่วง ดังภาพ

อภิปรายผล

องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องมือจับสัตว์ป่า บริเวนป่า อำเภอพรมคีรี จังหวัด นครศรีธรรมราช เกิดขึ้นจากการที่พื้นที่บริเวณป่า ในเขตอำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความอุดมสมบูรณ์ มีทรัพยากรที่หลากหลาย โดยเฉพาะทรัพยากรสัตว์ป่า ส่งผลให้ผู้คนในอดีต ที่มีวิถีการดำรงชีวิตที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ หรือ การที่ต้องพึ่งพาอาศัยป่าเป็นปัจจัยหลัก โดยเฉพาะปัจจัยด้านอาหาร ที่ต้องหามาโดยการล่าหรือจับมาเพื่อบริโภคกันภายในครัวเรือน เนื่องจากในอดีต ยังไม่มีระบบตลาด หรือการเดินทางที่มีความสะดวกสบาย การติดต่อสื่อสารที่รวดเร็ว ส่งผลให้ผู้คนที่มีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกับป่า จึงต้องคิดค้น หรือปรับตัว และแก้ปัญหาเพื่อให้มีชีวิตรอด จึงนำมาสู่การคิดค้นเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ในป่า จึงจะเห็นได้ว่า การที่ในพื้นที่ป่ามีทรัพยากรหรือสัตว์ป่าที่หลากหลายนั้น จึงทำให้มีการคิดประดิษฐ์เครื่องมือหลากหลายชนิด เพื่อให้เหมาะสมในการจับสัตว์แต่ละชนิด เช่น การดักนกโดยวิธีการต่างๆ การใช้แร้วจับสัตว์ ซึ่งมีทั้งแร้วดักบริเวณขาของสัตว์ดักบริเวณคอของสัตว์ การใช้พรหม 4 หน้า และการใช้ไธ้แก้ว เหล่านี้ จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ถึงความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของสัตว์ป่าตั้งแต่ในอดีต และยังมีวิธีการในการจับสัตว์ควบคู่กับการดูแลและการอนุรักษ์ และเมื่อพิจารณาถึงวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่นำมาใช้ในการประดิษฐ์เครื่องมือในการจับสัตว์ป่านั้น โดยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในอดีต จะมีการใช้วัสดุอุปกรณ์จากธรรมชาติเป็นหลัก เช่น หวาย ไม้ไผ่ ไม้ชนิดต่างๆ เถาวัลย์ เป็นต้น แต่ในปัจจุบัน อาจมีการปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม แต่ก็ยังคงมีการนำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้เป็นหลัก โดยเฉพาะหวาย ไม้ไผ่ และเถาวัลย์ และองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์ป่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวคิดหลักในการศึกษา แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมและแนวคิดนิเวศวิทยาชาติพันธุ์ และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของภาวิชิต ชนะบุญ (2553) ที่ศึกษาศึกษาการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องมือจับสัตว์น้ำในเขตพื้นที่เทศบาล ตำบลรางกระทุ่ม อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ที่ได้ให้ความสำคัญในการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ตั้งแต่กระบวนการค้นหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการใช้ประโยชน์ความรู้ เพื่อการส่งเสริมอาชีพและประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตของประชาชน และผู้วิจัยมีการดำเนินการจัดทำบทเรียนท้องถิ่นเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาด้านเครื่องมือจับสัตว์สัตว์ป่าและการจัดการทรัพยากรบริเวณป่า อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้มีความยั่งยืน เพื่อเป็นการถ่ายทอดไปยังบุคคลในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมความเข้าใจ การสร้างความตระหนัก

ในคุณค่าของภูมิปัญญาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอด การอนุรักษ์ภูมิปัญญาควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ประกอบด้วย

1. ผู้ที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประดิษฐ์และ การใช้ประโยชน์จากเครื่องมือในการจับสัตว์ป่า ควรจะต้องให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากเครื่องมือควบคู่กับการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง และให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยวิธีการต่างๆ

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับชุมชนหมู่บ้านและระดับอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะสัตว์ป่า จะต้องทำงานในลักษณะการประสานความร่วมมือในการหาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องมือจับสัตว์ป่า และวางแผนทางร่วมกันในการใช้ประโยชน์จากป่า เพื่อให้เกิดผู้คนสามารถทำมาหากิน มีรายได้ ควบคู่กับการดูแลรักษาให้เกิดความยั่งยืน และควรมีการส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังบุคคลอื่นๆ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างการตระหนักรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

พบว่า ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเพียงไม่กี่คน ในการนำมาเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และอาจเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องมือในการจับสัตว์ป่า ไม่ครบทุกชนิด ไม่ครอบคลุมกับประเภทของสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ข้อมูลที่นำเสนอจึงอาจเป็นเพียงรายละเอียดส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์ป่า

เอกสารอ้างอิง

- Erosriwong, N. (1996). *Local Wisdom with Resource Management*. Thai direction, 1(5), 1-10. (in Thai).
- lamsumang, C. and Silatrakul, W. (1990). *Folk wisdom Folk technology and community resources*. In the teaching document, the series of development and use of community resources in units 1-8. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai).
- Jansoon, S. (1996). *Folk wisdom* In folk wisdom with rural development. Bangkok : Amarin Printing Co., Ltd. (in Thai).
- Leangaramsi, P. (1996). *Indigenous ecological wisdom A Case Study of Karen Community in Thung Yai Naresuan Forest*. Bangkok: Life and Nature Rehabilitation Project. (in Thai).
- Napomphet, P. (2003). *The Moken World: A Look at the Folk Knowledge of the Sea and coastal areas*. Master Thesis, Department of Anthropology Sociology and Anthropology, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. (in Thai).

- National Culture Commission. (1994). *Folk wisdom with operations. Cultural and Rural Development*. Bangkok : Amarin Printing Co., Ltd. (in Thai).
- National Education Commission. (1998). *Thai Traditional Knowledge Promotion*. Bangkok: Pimdee. (in Thai).
- Nick Mannont, P. (1992). *Research Reports Knowledge discovery and knowledge transfer system. In rural Thailan*. Bangkok : Srinakharinwirot University. (in Thai).
- Pongpibun, S. (1997, February - July). *Southern Folk Wisdom*, Thaksin lawsuit. 4(3), 33-42. (in Thai).
- Pongpit, S. (1993). *Folk wisdom with rural development*. Village Foundation. Bangkok : Amarin Printing Co., Ltd. (in Thai).
- Sanyawiwat, S. (1991). *Thai Wisdom*. Bangkok : Thailand Institute of Education. (in Thai).
- Senae Wong Na Ayutthaya, T. (August 15, 2015). *How to transfer local knowledge*. (online). From [http:// www.stou.ac.th/stoukc/elder/main1_12.html](http://www.stou.ac.th/stoukc/elder/main1_12.html). (in Thai).
- Suntasombud, Y. (2004). *Ethnic Ethnicity Biological Resources and Community Rights*. Chiang Mai: WIT IN IN DESIGN CO., LTD. (in Thai).
- Wongwipak, C. *Ecology of Culture*. Nakhon Pathom: Silpakorn University Press. (in Thai).

ผู้เขียน

อาจารย์เมธิรา ไกรนที

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail: maytira_kra@nstru.ac.th

อาจารย์ศรีสุดา ไชยวิจารณ์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail : srisuda_cha@nstru.ac.th

อาจารย์เดโช แขน้ำแก้ว

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail : daycho_kha@nstru.ac.th